

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
БІБЛІОТЕКА

**«БІБЛІОТЕКА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)»**

**Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної
конференції**

**17 листопада 2022 року
м. Одеса**

Одеса – 2023

УДК 021:027.7(477.74)(043.2)

Упорядники: кандидат мистецтвознавства, директор бібліотеки О. П. Спаськова, зав. відділом бібліотеки І. В. Панченко, бібліограф 2-ї категорії О. А. Максим.

**Схвалено рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 5 від 24.11.2022р.)**

Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції (17 листопада 2022 р., м. Одеса) / упоряд. О. П. Спаськова, І. В. Панченко, О. А. Максим. – Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. – 175 с.

Автори тез несуть особисту відповідальність за достовірність поданих матеріалів та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

Леся Олегівна Туровська,
науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

(з досвіду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)

Ключові слова: дистанційне бібліотечно-інформаційне обслуговування, віддалений користувач, віртуальне середовище, електронні інформаційні ресурси, послуги, продукти та вебсервіси.

З розвитком інформаційних технологій, збільшенням та розмаїттям електронних ресурсів спостерігаємо цілковито виправдане зменшення фактичної відвідуваності бібліотек. Нинішнє покоління читачів вільно орієнтується у віртуальній реальності, сприймаючи її не тільки як джерело інформації, але й місце спілкування, співпраці, самореалізації. Це спонукає бібліотеки шукати інноваційні підходи до бібліотечно-інформаційного обслуговування з метою якнайповніше забезпечити інформацією користувачів у зручний для них спосіб.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) вирішує проблему плавкого, безболісного та комфортного перерозподілу акцентів з консервативних, усталених форм і методів діяльності на дистанційні, завдяки наявності сучасної інформаційної інфраструктури. Найперше це потужний вебпортал (www.nbuv.gov.ua), що задовольняє численні інформаційні, комунікаційні, наукові, освітні, навчальні та ознайомчі потреби віддалених користувачів із застосуванням типового набору бібліотечних засобів наукових комунікацій. Вебпортал виступає як інтернет-комунікаційна платформа для популяризації власних електронних інформаційних ресурсів (ЕІР), послуг, продуктів та вебсервісів, а саме: ЕК, БД, е-публікацій, е-бібліотек, е-колекцій, е-виставок, е-реферативних і бібліографічних джерел, е-дайджестів, е-довідок, що суттєво оптимізує оперативність дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Як складова системи наукових комунікацій, бібліотека виступає не тільки сховищем книг, а й самостійним виробником і організатором ЕІР, задовольняючи як фізичні (реальні), так і віртуальні (віддалені) читацькі потреби. Фізичні читацькі потреби повністю вирішуються у стінах бібліотеки. Окрім традиційних форм обслуговування, це й

забезпечення доступу до бібліотечного ЕК, електронної бібліотеки, локальних і мережових ресурсів (сторонніх і власної генерації), електронних резервних колекцій тощо. Віртуальні читацькі потреби задовольняються на вебпорталі бібліотеки у мережі Інтернет. Сюди відносимо : організацію доступу до ЕК у режимі реального часу (онлайн), інформацію про ресурси бібліотеки, БД, електронну бібліотеку, а також доступ до віртуальних сервісів : електронної доставки документів (ЕДД), віртуальної довідкової служби (ВДС), електронних бібліотечних виставок (оглядів нової літератури у вигляді електронних слайд-презентацій або зображень обкладинок книг з анотаціями) тощо.

Формування та використання власних ЕІР є предметом першочергового піклування НБУВ, яка розвиває корпоративну співпрацю з іншими національними та державними бібліотеками щодо ефективного взаємозастосування бібліотечних фондів; бере участь у створенні національних систем і мереж інформації; виступає найзначнішим постачальником у державі наукової бібліографічної, реферативної, повнотекстової електронної інформації; реалізує функцію всеукраїнського науково-дослідного, науково-методичного, науково-інформаційного та науково-організаційного центру мережі бібліотек наукових установ НАН України [1].

Спираючись на онлайніві можливості, НБУВ створює широкі інформаційно-комунікаційні зв'язки з метою :

- презентації та популяризації власних ЕІР, послуг і продуктів;
  - забезпечення дистанційного доступу до власних ЕІР, продуктів та послуг наявними засобами наукових комунікацій;
  - генерування (у спосіб статистичних та соціологічних досліджень) соціально-психологічного портрету віддаленого користувача як споживача ЕІР;
  - перманентного залучення нових користувачів до кола дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування;
1. професійного спілкування, обміну досвідом у віртуальній площині.

Інтегруючись у систему безперервного надання знань, НБУВ перетворюється на інтелект-центр віртуального забезпечення наукового, навчального, виробничого, культурологічного, освітнього та інших суспільних процесів, а її інформаційно-комунікаційні технології стають стратегічним вектором імплементації до онлайнівого середовища [2].

Слід відзначити, що сучасна бібліотечна практика стикається з низкою суперечностей між :

- традиційними формами читання – аудіовізуальними засобами масової комунікації;

- споконвічними властивостями бібліотеки як уособлення сховища книг – епохальною потребою її цифрової трансформації;
- інформаційними потребами віддалених користувачів – недостатніми бібліотечними можливостями (технологічними, матеріально-технічними, фінансовими тощо) надання оперативного доступу до ЕІР, послуг і продуктів з використанням дистанційних технологій та засобів наукових комунікацій;
- наявним бібліотечним обладнанням й програмним забезпеченням – його відповідністю сучасному рівню інформаційно-комунікаційних технологій.
- зростаючим обсягом та потоками інформації – відстаючим ступенем читацької інформаційної підготовки або, навпаки, читацьким інформаційним перевантаженням;
- постійним розширенням електронного середовища – недостатнім рівнем подання в ньому консолідованого інформаційного ресурсу бібліотек та споріднених установ [3].

Ці та інші суперечності викликають необхідність вирішення комплексу професійних проблем, зокрема :

- узагальнення статистичних та соціологічних даних щодо інформаційних потреб віддалених користувачів та розкриття специфіки їх задоволення в умовах дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування;
- вироблення єдиних методичних та методологічних принципів дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування;
- чіткого визначення змісту, порядку та регламенту дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування;
- об'єктивної, якісної оцінки ефективності дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування з боку основних зацікавлених сторін – віддалених користувачів – шляхом застосування популярних маркетингових заходів (фокус-груп, експертних оцінок, критерію узгодженості Пірсона, Google-Forms тощо);
- побудови адаптивної сервісно-орієнтованої моделі дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Запорука вирішення даних проблем – у злагодженості взаємопов'язаних компонентів дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування, поміж яких :

- бібліотечно-інформаційний ресурс з чітко налагодженим механізмом його комплектування, збереження та надання на його основі – широкого спектру сервісних послуг;
- деталізований методологічний супровід (нормативно-методичне забезпечення у вигляді затверджених правил, положень, інструкцій);

- досвідчений бібліотечний персонал (достатня кількість бібліотечних фахівців-посередників між наявним бібліотечно-інформаційним ресурсом та віддаленим користувачем;
- сучасна матеріально-технічна та технологічна база для оптимального використання засобів бібліотечних наукових комунікацій;
- прикладне програмне забезпечення, що дозволяє користувачеві вести автоматизований інформаційний пошук за мінімальної участі бібліотекаря;
- вебпортал з виходом в Інтернет та доступом до соціальних мереж (зокрема, бібліотечних співтовариств та спільнот, що об'єднують користувачів зі схожими професійними інтересами);
- політика формування власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів;
- реклама та популяризація власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів на бібліотечному сайті та у соціальних мережах.

Дистанційне бібліотечно-інформаційне обслуговування виступає наочним прикладом еволюційних змін у тенденціях, формах та методах діяльності наукової бібліотеки, специфіка якої полягає у високоорганізованому та формалізованому поєднанні накопичення, обробки, зберігання і розповсюдження власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Перспективи НБУВ у цьому напрямі передбачають простеження каналів подальшого розповсюдження форм і засобів бібліотечних інформаційних комунікацій, їх урізноманітнення, аналіз рівнів взаємодії з іншими відкритими соціальними інституціями, поширення зворотних зв'язків, а також подолання ймовірних бар'єрів. У подальших планах – маркетингові дослідження з питань широкої популяризації інформаційних ресурсів наукової бібліотеки.

Література

1. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / О. М. Василенко, Т. В. Добко, Н. Я. Зайченко та ін. Київ : НБУ України імені В. І. Вернадського, 2017. С. 232.
2. Лобузін К. В. Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайн-ового середовища. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 7. С. 30–34.
3. Солов'яненко Д. В. Академічні бібліотеки в новому соціотехнічному вимірі : Ч. 3. Роль академічних бібліотек в конструюванні інтегрованих інформаційних е-середовищ. *Бібліотечний вісник*. 2010. № 6. С. 3–17.